

Nr 1086

Av herr **Wedén m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition nr 28, med förslag till miljöskyddslag m. m.*

(Lika lydande med motion nr 946 i Första kammaren)

1. Miljödebatt och praktiska resultat

Vi har de senaste åren upplevt en intensiv debatt om miljöfrågorna. Det är nödvändigt att detta intresse — som inte minst tack vare insatser från frivilliga och ideella grupper och organisationer blivit något av en väckelse i vida kretsar — också leder till konkreta praktiska resultat. Bristen på vägledande principer har känts alltmer besvärande. Inte minst gäller detta den politiska bedömningen av projekt där exploateringen leder till omfattande förändringar i miljön. Namn som Väröbacka, Ringhals, Sturup eller Vindelälven kan räkna för att illustrera detta.

Det är därför en mycket angelägen reform riksdagen nu får ta ställning till. Förslaget till miljöskyddslag är det första försöket att i större skala söka gripa sig an de många intresseavvägningsproblem — stora som små — vilka ständigt möter oss på miljövårdsområdet. Vi hälsar därför självfallet detta initiativ — som vi länge efterlyst — med stor tillfredsställelse.

2. Synpunkter på förslaget till miljöskyddslag

Den positiva inställning vi hyser till konkreta förslag på detta område innebär också att detaljkritik i stort sett måste få stå tillbaka inför önskemålet att nå några resultat över huvud taget. Ty saken brådskar. Även begränsade framsteg är i dag av värde, och vi accepterar därför att man alltjämt i stort sett måste pröva sig fram.

Det är å andra sidan uppenbart, att förslaget i sin nuvarande form ter sig diskutabelt också på mycket grundläggande punkter. Detta gäller redan grunderna för intresseavvägningen och de regler som föreslås för denna. I förslaget har man nämligen främst bearbetat de nuvarande reglerna om avloppsvatten och givit dem en allmängiltig inriktning. Utformningen har förändrats men, som departementschefen framhåller, »i praktiken blir emellertid ändringen långt mindre än en jämförelse av ordalagen kan ge vid handen» (prop. s. 263). Det är utan tvekan oroande att de i skilda sammanhang hårt kritiserade vattenföroreningsreglerna nu blir ryggraden i hela den nya miljöskyddslagstiftningen. Vi ställer oss också tveksamma till den uppgivenhet inför problemen som förslaget så ofta visar, t. ex. att det

genomgående skulle vara »omöjligt att utforma regelsystemet så, att det ger klara lösningar» (prop. s. 66) i intresseavvagningsfrågor.

Inte heller anser vi det framsynt att också i fortsättningen utgå från att ersättningskyddet för störda intressen normalt sett skall grundas på uppfattningen att »det skulle vara alltför hämmande, om varje ny immission i en trakt skulle medföra strikt ersättningsansvar, så snart den hade någon betydelse» (prop. s. 165).

Över huvud taget kan förslaget kritiseras för att lämna utrymme för en godtycklighet i tillämpningen, som kan få olyckliga verkningar. Till de mera tveksamma inslagen hör den omfattande »i huvudsak oreglerade» dispensprövningsverksamhet som förslaget gör till huvudregel (prop. s. 201). Att intresseavvagningarna i stort sett skall bygga »på en fri förhandling» (prop. s. 203) mellan naturvårdsverket och andra parter, där verket »i flertalet fall skall kunna komma överens med sökanden» (prop. 47/1969 s. 9), förefaller oss vara en diskutabel arbetsmetod. Vi anser det olyckligt att naturvårdsverket på detta sätt kommer att fungera som ett »dispensverk». Med den föreslagna ordningen blir det ju strängt taget inte nödvändigt att underkasta några etableringar en reguljär koncessionsprövning (jfr prop. s. 221).

Det blir i detta sammanhang särskilt besvärande, att de »normer» och »riktvärden» som skall styra dispensverksamheten genomgående förutses bli rekommendationer av enbart vägledande och oförbindande karaktär (prop. s. 219). Särskilt uppseendeväckande finner vi det vara att förslaget alltför nöjer sig med en »minimiregel» (prop. s. 267) för kloakvattenutsläpp från tätbebyggelse och att t. o. m. »minimiregeln» i själva verket är dispensabel (jfr § 7).

Som redan framhållits vill vi inte fördröja förslagets behandling med detaljkritik. Åtskilligt finns som utan tvekan vore värt att påpeka. Vi vill här nöja oss med några exempel på frågor som dessutom på vissa punkter sträcker sig längre än anmärkningar på detaljer.

En sådan fråga är samordningen med bebyggelseplanering. Detta problem är i själva verket olöst, trots det nära samband som råder mellan anläggningsfrågor och kontrollen av driftstörningar. Det var utan tvekan en brist att det inte ingick i de sakkunnigas uppdrag »att pröva frågorna om planlagtstiftning och samhällsplanering som medel att förebygga immissionsrisker» (prop. s. 184). Särskilt olyckligt anser vi det vara att så allvarliga störningskällor som flygfält och motorvägar normalt inte kommer att föregås av någon prövning enligt den nya miljöskyddslagen (jfr prop. s. 187, 261).

En betydande splittring kommer således att bestå i fråga om samhällets behandling av miljöstörande investeringar. Detta gäller särskilt beträffande specialreglerade former av exploatering. Benämningen miljöskyddslag på den nya lagen är f. ö. ganska förskönande. Lagen kunde lika gärna ha kallats för exploateringslag, eftersom den i lika hög grad handlar om olika företags investeringsvillkor som om skydd för omgivningen. Det lyckligaste hade

därför givetvis varit att söka nå en enhetlig behandling av alla typer av exploatering.

Men också inom den nya miljöskyddslagens (koncessionslagens) ram finns en splittring i procedur och behandling, som förtjänar kritik. Vi vill särskilt peka på att störda intressen inte med någon säkerhet kan räkna med att bli tillgodosedda genom dispensprövningen. Sakägare har t. ex. inte någon besvärsmot dispensbeslut (prop. s. 205). De får då komplettera sin bevakning t. ex. genom att stämma störningskällan till fastighetsdomstol. Ärendet har då vandrat till en ny instans, vilket blir nödvändigt om man är missnöjd med bl. a. åtgärdsinsatserna i skadeförebyggande syfte. Men i detta läge kan störningskällan övertrumfa domstolarna och begära att frågan hänskjuts till en reguljär prövning inför koncessionsnämnden, d. v. s. en tredje instans (jfr miljöskyddslagen §§ 36—39). Vi vill gärna instämna i lagrådets uppfattning, att en sådan ordning knappast »är rationell» (prop. s. 383).

Vi ifrågasätter, om det inte åtminstone på denna punkt hade varit lyckligare att integrera administrativ och judiciell prövning.

Förslaget präglas också — för att nu nämna ytterligare en punkt — av en påfallande kallsinnighet gentemot störda sakägarintressen. Detta kommer till uttryck på flera sätt. Den administrativa förprövningen uppges över huvud taget inte ha till uppgift att »slita rättstvister mellan enskilda» (prop. s. 219), trots att störningar för bostadsbebyggelse, sjukhus, känsliga industrier o. s. v. uppenbart angår många olika sakägarintressen. Departementschefen har t. o. m. ansett det »mera tveksamt» om enskilda sakägare över huvud taget borde få besvära sig mot beslut i koncessionsnämnden (s. 205). Han utgår ifrån att yrkanden från sakägarhåll bara skall ge anledning till ändringar i nämndens beslut »i absoluta undantagsfall» (s. 206). Förvånansvärt är t. ex. också att kommun över huvud taget inte medges någon talerätt mot koncessionsnämndens beslut i fråga om allmänna intressen (jfr § 48).

Trots erinringar från lagrådet föreslås i propositionen ej heller att sakägare skall kunna få sina rättegångskostnader inför koncessionsnämnden täckta av sökanden. Skälen härför uppges vara att »den enskilde har små möjligheter att hävda sig och göra en insats», eller vidare, att »mycket av det som tidigare låg på den enskilde nu kan överlätas på tillsynsmyndigheterna» (s. 395).

Vi kan inte ansluta oss till dessa uttalanden, som vittnar om en beklaglig likgiltighet för berörda sakägarintressen.

Vi anser tvärtom, att förslaget på denna punkt röjer en allvarlig felsyn på hela miljövardeproblemet. En mycket betydelsefull uppgift borde nämligen just vara att genom åtgärder och i sista hand ersättning tillgodose de partsintressen — offentliga eller enskilda — som utsätts för försämringar genom störande exploatering. De som drabbas värst är ju oftast de boende på platsen, och ytterst gäller alltså frågan i hög grad skyddet för konsumentintressen.

Vi vill framhålla att sakägarsidan många gånger kan tänkas ha annan uppfattning än naturvårdsverket och andra tillsynsorgan. Ibland kan det mycket väl bli så, att naturvårdsverket kommer att vara en motpart som närmast står på sökandens sida i konflikten (jfr lagrådets påpekande prop. s. 370). Ett praktiskt exempel på detta är att verket medgivit lokalisering av en fabrik så, att den stör sommarstugebebyggelse. Att verket då skulle understödja en förbudstalan är självfallet uteslutet; inte heller kan man väl vänta sig att verket i detta läge skall kunna representera fritidsbebyggelsens intressen och föra de enskildas talan i t. ex. åtgärdsfrågor.

Tanken att myndigheterna skall företräda också partsintressena och föra deras talan anser vi således ganska orimlig.

Vi vill också framhålla att sakägarbevakningen också kan vara av stort värde för samhällsorganen, t. ex. då det gäller att få information om åtgärdsbehov. I vissa fall lär myndigheterna t. o. m. vara helt beroende just av informationer från sakägarsidan, t. ex. i fråga om mera svårbedömbara och känsliga störningsfall, exempelvis om vattenintaget för ett pappersbruk — där kraven på vattenkvaliteten är särskilt stora — utsätts för risker att drabbas av t. ex. grumlingar i vattnet.

3. Synpunkter på det fortsatta lagstiftningsarbetet

Som framgått av det sagda uppfattar vi det nu framlagda förslaget till miljöskyddslag som en etapp på vägen i lagstiftningsarbetet. Det är angeläget att ett arbete snarast kommer till stånd på att förbättra och på längre sikt ersätta den ofullgångna lagstiftning som nu föreslås.

Det nuvarande förslaget har på avgörande punkter en alltför traditionell hållning. Vi har redan påpekat hur intresseavvägningsreglerna i realiteten ansluter sig till våra gällande vattenföreningensregler. Vi har också ifrågasatt om det kan vara rimligt att också i fortsättningen utgå från principen att miljöförsämringar i stor utsträckning skall tolereras ersättningsfritt av sakägare, som drabbas av störningar. Skall vi — för att citera en remissinstans — begränsa skyddet med metoder som innebär att bostadskonsumenter och andra sakägare »som berörs av en immission» lätt kommer »att förbise den i lagtexten följande inskränkningen i rätten att erhålla ersättning etc.»? (Jfr prop. s. 168.)

Enligt vår mening måste det fortsatta lagstiftningsarbetet innefatta en grundlig och förutsättningslös analys av målsättningar och metoder för samhällsinsatserna på detta område. Långsiktiga syftemål måste åtminstone formuleras, även om ett förverkligande kanske måste ske successivt.

Som exempel på frågor, som bör tas upp, vill vi nämna följande:

I. Samordning av intresseavvägningsuppgifterna behöver inte nödvändigtvis ske genom centralisering. Naturvårdsverkets verksamhet enligt för-

slaget är uttryck för en centraliseringstendens. Trots detta har samordningsfrågan ej kunnat lösas. Redan i förhållande till bebyggelseplaneringen råder en splittring. Koncessionsnämndens avgöranden binder f. n. inte planmyndigheternas handläggning. Vägföretag inordas inte under den föreslagna tillståndsprovningen etc. Koncessionsnämndens kapacitet är f. ö. så liten, att reguljär koncessionsgivning måste bli ett undantag. För framtiden är det troligt att den reguljära koncessionsverksamheten kan bli ett lika nödvändigt inslag i kontrollen av fastighetsinvesteringar som exempelvis tätbebyggelseplaneringen och byggnadslovgivningen är i dag.

Självfallet kan då inte centrala myndigheter i Stockholm behärska hela den mångfald av intresseavvägningsuppgifter och bevakningsproblem som uppkommer ute på arbetsfältet.

För detta fordras otvivelaktligt en betydande decentralisering.

Vi vill framhålla att alternativet till samordning genom centralisering då kan vara att i stället nå samordning genom koncentration. Detta skulle innebära att man gav ett underordnat samhällsorgan möjlighet att pröva intresseavvägningen i dess helhet i normala fall, t. ex. både bebyggelseplanerings- och störningsfrågor i ett sammanhang. Fackorganens bevakning skulle med andra ord kunna samordnas och behandlas redan av en myndighet på decentraliserad nivå. En sådan långsiktig målsättning har bl. a. diskuterats av lantmäteristyrelsen i dess remissvar. Styrelsen efterlyser en ordning där man kan häva den splittring som nu finns inom »varandra näraliggande ämnesområden». Man borde enligt styrelsens mening sträva efter »en samordnad provning» inför ett organ som försågs »med kompetens på bl. a. samhällsplaneringens och plangenomförandets områden», så att det gavs »organisatoriska förutsättningar för en insats vid en framtida mera integrerad samhällsplanering» (prop. s. 79—80). Vi betraktar det som en särskild svaghet att förslagen nu inte ens klargör vilket kommunalt organ som skall svara för kontakterna med de statliga tillsynsorganen.

II. I propositionen antyds, att centraliseringen av intresseavvägningsuppgifterna också syftar till att nå en enhetlig tillämpning. Vi är tveksamma om bärkraften i detta argument. Enligt vår uppfattning har intresseavvägningsreglernas utformning vida större betydelse för konsekvensen i tillämpningen. Eftersom de nuvarande reglerna utgår från att »regelsystemet» omöjligen kan utformas »så, att det ger klara lösningar» håller vi för troligt att inte ens koncessionsnämndens avgöranden kan bli särskilt klargörande. Dispenser från naturvårdsverket och andra tillsynsorgan blir ju dessutom den vanligaste formen för beslut i intresseavvägningsfrågor. I dessa fall uppnås resultatet genom förhandlingar, som självfallet kommer att ge ganska skiftande resultat.

Vi är därför övertygade om att en väsentlig uppgift för lagstiftningsarbetet blir att åstadkomma intresseavvägningsregler som kan ge bättre vägledning för tillämpningen.

Vi ser detta som en ytterst angelägen uppgift inte bara för miljöskyddsintressenas vidkommande. Om utvecklingsvillkoren för företagen — etableringar och åtgärdskostnader — får variera i tillämpningen på ett från objektiva utgångspunkter helt ogripbart sätt, kommer samhällsorganens behandling av olika företag nämligen inte längre att kunna bli konkurrensneutral. Det är enligt vår uppfattning mycket angeläget, att regelsystemet inte hindrar en konkurrens på likvärdiga villkor om fastighetsbundna investeringar. Reglerna i förslaget är otillfredsställande på denna punkt.

En långsiktig målsättning för lagstiftningsarbetet borde vara att söka nå intresseavvägningsregler, där lokaliseringsfrågor och åtgärdsinsatser kan bedömas med hänsyn till skadeverkningarna. Med en sådan metod kan okänslig lokalisering redan i företagens kalkyler framstå som ekonomiskt lönsamare än en störningskänslig etablering. Vi har redan i annat sammanhang betonat önskvärdheten av att nå en ordning, där företagen kan räkna in miljöverkningarna i sina kalkyler (jfr vår motion I: 868, II: 482/1969). Ställs etableringsvillkoren i relation till störningsverkan, erhåller man en neutral bedömningsgrund. Vidare kommer villkorsgivningen inte att i nationalekonomisk mening försvaga konkurrenskraften, om insatserna betingas av att man skyddar bl. a. störningskänsliga investeringar — t. ex. bostadsbebyggelse — som representerar likvärdiga eller större värden än störningskällan. Vi är medvetna om att dessa problem är svårlösta. Men detta får självfallet inte hindra att man försöker finna lösningar.

III. En diskutabel grundtanke i förslaget är — som vi tidigare framhållit — att man utgår från att miljöförsämringar i stor utsträckning skall få framkallas ersättningsfritt. En skyldighet att tåla försämringar utan någon kompensation måste ju vara en dålig utgångspunkt för ett förbättrat miljöskydd.

En långsiktig målsättning bör enligt vår uppfattning i stället vara att eftersträva en reglering av åtminstone alla ekonomiskt värderingsbara försämringar som uppkommer vid störande exploatering. Vi vill betona att syftet med en sådan princip inte i första rummet vore att fördela en mängd ersättningsbelopp. Principen skulle framför allt få betydelse då det gäller att bestämma vilka skadeförebyggande insatser som behövdes. Likaså kunde man med dessa utgångspunkter kanske visa att en alternativ lokalisering vore att föredra av hänsyn till skadeverkningarna. En ändrad syn på grunderna för skaderegleringen skulle med andra ord kunna få sin kanske främsta betydelse i form av återverkningar på intresseavvägningen så att bedömningen kunde ske på grundval av mera rationella metoder än för närvarande.

IV. Vi har betonat, att den föreslagna lagstiftningen kommer att få stor räckvidd för företagens etableringsvillkor. Enligt förslaget skall den reguljära koncessionsprövningen också medföra en »trygghetsverkan» för företaget.

Vid närmare påseende är det dock inte mycket bevänt med denna trygghetsverkan — åtminstone inte formellt.

Koncessionsvillkoren kan nämligen omregleras helt eller delvis redan efter 10 år. Redan dessförinnan kan förändringar begäras om »förhållandena ändras väsentligt». Väsentliga förändringar kan t. ex. inträffa om störningskänsliga anläggningar inrättas efteråt i närheten av ett koncessionsprövat företag. Detta kan leda till att kostnadskrävande förändringar eller omställningar behövs i det störande företaget. Med förslagets regler kan dessa kostnader drabba det redan etablerade företaget, eftersom skyddet genom koncessionen är så begränsat. Något skydd mot skadeståndsanspråk får företaget heller inte.

Enligt vår uppfattning är det knappast rimligt att koncessionsprövade företag skall ha en så osäker ställning.

Det är troligt att ingripanden mot tillståndsprövade företag blir ganska sällsynta. Reglerna bör då inte uttrycka en rakt motsatt ståndpunkt. Det viktiga är att företagen kan underkastas fortsatt prövning vid ombyggnader och kapacitetsförändringar, vilket också skall kunna ske enligt den nya lagen (jfr § 10).

I det fortsatta lagstiftningsarbetet bör därför undersökas om inte en annan utgångspunkt är motiverad. Det är troligen bäst också för koncessionsprovningen att granskningen sker så omsorgsfullt, att koncessionsgivningen kan bli definitiv efter en viss tid, t. ex. 10 år. För svårbedömbara verkningar kan f. ö. särskilda prövotider för längre tid föreskrivas, om så skulle vara behövt (jfr § 21).

Självfallet kräver rörligheten i samhället att koncessioner kan revideras till förmån för andra investeringar. Frågan är emellertid om inte detta i så fall bör ske efter principen att varje företag skall bära egna kostnader. I så fall vore det motiverat att koncessionsprövade företag erhöi ersättning för förluster som uppkommer när man tvingas förändra sin verksamhet till förmån för nya investeringar.

V. Frågan är också om det inte vore lyckligast ur både företagets och sakägarnas synpunkt om koncessionsprovningen ledde till en slutlig reglering av förluster som motstående intressen utsätts för.

För företagen har det i varje fall sin givna betydelse om trygghet kunde nås mot nya anspråk, åtminstone efter en viss preskriptionstid på t. ex. 10 år, för oförutsedda skador.

För sakägarintressena vore det troligen också av stort värde om samhällsorganen medverkade till en slutreglering av kompensationsfrågorna, åtminstone i koncessionssammanhang.

Vi delar inte uppfattningen att samhället skall lämna sakägarintressena helt utan stöd med den rent formella motiveringen, att det inte är en »offentlig» uppgift att reglera sakägaranspråk, eftersom det gäller bevakning

av »enskilda anspråk» (jfr prop. s. 237). Tvärtom menar vi att sakägarna bör kunna erbjudas samhällets stöd vid koncessionsprövningen, så att koncessionsmyndigheten medverkar till en uttömmande reglering av kompensationsfrågorna (officialprövning). Framför allt kommer sakägarna på detta sätt att kunna få sina intressen tillgodosedda utan att rättegångskostnaderna lägger hinder i vägen.

VI. Vi har i annat sammanhang tagit upp frågan om särskild avgiftsbeläggning av produkter som kan försämra miljön, t. ex. blytillsatser i bensin, engångsglas o. s. v. (jfr vår motion I: 868, II: 482/1969).

När det gäller störande anläggningar kan tanken på regleringsavgifter sägas vara en metod som har vissa beröringspunkter med avgiftsbeläggning.

Enligt vår mening vore det av stort intresse att få frågan om regleringsavgifter för störande anläggningar närmare utredd. Vilka debiteringsgrunder är t. ex. tänkbara? Kan distributionen av regleringsmedel tjäna angelägna miljöpolitiska syften?

Utan tvivel kan redan nu skönjas intressanta användningsuppgifter för fonder som finansierades av regleringsmedel.

Vi vet t. ex. att ett stort behov finns av återställningsåtgärder, bl. a. av vissa svårt förorenade sjöar. Det gäller här att så att säga gottgöra gångna tiders försyndelser.

En annan intressant uppgift kunde vara att finansiera insatser för att skydda områden genom fredning mot exploatering på detta sätt. Naturskyddsintressena skulle därmed kunna lösas ut exploateringsföretag enligt de riktlinjer som drogs upp vid naturvårdsplaneringen. Fredningsinsatserna kunde då likställas med andra investeringar. Fredningsinsatsernas omfattning kan med dessa metoder dessutom utvecklas i takt med exploateringarnas tillväxt.

VII. I vår motion om ett miljövärdspolitiskt program vid årets riksdag har vi också betonat betydelsen av att riksplaneringens uppgifter blir närmare klarlagda. Detta har självfallet en påtaglig betydelse för miljövärden i landet, vilket vi också framhållit i vår motion ang. förbättrad ekonomisk planering m. m. (I: 722, II: 851/1969).

Det är i detta sammanhang särskilt nödvändigt att en samordning sker av utredningsarbetet, kanske främst med bygglagutredningen.

Begränsas utrymmet för fastighetsinvesteringar till vissa områden i landet, koncentreras självfallet exploateringen inom dessa områden. Vi har tidigare berört att kontrollen av fastighetsinvesteringarna bör utformas så, att den inte hindrar en konkurrens på likvärdiga villkor i fråga om etableringsmöjligheter och ekonomiska förpliktelser vid investeringarna.

Detta problem tilltar i betydelse när tillgängliga expansionsområden begränsas. En betydelsefull uppgift för lagstiftningen blir då att finna sådana metoder för exploateringsförfarandet, att en effektiv konkurrensökonomi kan

utvecklas om fastighetsinvesteringarna inom de utrymmen där exploatering får försiggå. Vi har redan betonat att detta problem måste få en enhetlig lösning genom samordning av reglerna om bebyggelseplanering och koncessionsprövning.

Vad vi nu anfört visar att mycket betydelsefulla uppgifter behöver lösas genom fortsatt lagstiftningsarbete. Genom vårt förslag till miljöpolitiskt program (I: 868, II: 482/1969) har vi avsett att riktlinjer skall skapas för detta arbete. De synpunkter vi nu redovisat bör kunna utvecklas ytterligare inom ramen för detta programarbete.

4. Ändringsförslag

Vi har redan framhållit att förslaget i sin nuvarande utformning inte kan betraktas som någon mera långsiktig lösning. Vi är dock beredda att godta en övergångslösning, därför att snart sagt varje åtgärd som kan leda till förbättringar på detta område måste välkomnas.

I linje med denna vår ståndpunkt har vi sett det angeläget att visa stor återhållsamhet med ändringsförslag för att inte fördröja frågans behandling.

Vi föreslår därför att riksdagen endast begär skyndsamma förslag från regeringen beträffande den grupp av kompletteringar som kan väntas kräva någon nämnvärd tidsåtgång att bereda.

Därmed kan vi inskränka gruppen av direkta ändringsförslag i motionen till det minsta möjliga.

Från dessa utgångspunkter vill vi förorda att riksdagen begär kompletterande förslag från regeringen i följande frågor:

a) Den »minimiregel» för rening av avloppsvatten från tätbebyggelse, som föreslås i § 7 punkt 1 anser vi otillräcklig.

Utredningar och undersökningar om vattenförstöring i t. ex. Mälaren och Östersjön antyder klart, att avloppsutsläppen leder till utbredda förändringar och skadliga fjärrverkningar. Ytterligare reningskrav måste på någon längre sikt ställas om inte situationen skall bli ohållbar för vattenförsörjning och fiske, badliv etc. Som vi redan framhållit i annat sammanhang måste den slutliga målsättningen här vara att vattnet återbördas till vattendragen med i princip likvärdig renhetsgrad.

I stället för »minimiregler» fordras inom kort en betydligt högre basstandard. Nya reningsverk som tas i bruk bör vara utrustade för höggradig rening. För äldre anläggningar bör en tidsplan anges, varigenom en utveckling i etapper till detta reningskrav preciseras.

b) I vår tidigare kritik av lagförslaget har vi betonat, att en precisering av grunderna för intresseavvägningen är särskilt angelägen.

Förbättringar på denna punkt, som redan nu kan formuleras, bör således inte få dröja. I vår miljövärdsmotion till årets riksdag har vi påpekat att merkostnaderna för en alternativ lokalisering kan användas som ett mått på den annars svårbedömbara kostnaden för att skydda en viss miljö.

I förslaget § 4 har intagits en regel som närmar sig denna ståndpunkt (jfr prop. s. 211—212). Avfattningen av denna bestämmelse är dock så oklar, att tankegången behöver förtydligas om man med någon säkerhet skall kunna räkna med att påverka intresseavvägningen i önskad riktning.

Vi föreslår därför att man förtydligar intresseavvägningsprinciperna och utför en verklig ekonomisk jämförelse med skadeverkningarna där detta är möjligt. Så kan ju exempelvis ske om känsliga anläggningar påverkas av störningar (t. ex. vattenreningsverk, där reningskostnaderna ökar om förorenande utsläpp äger rum). Denna princip bör också kunna få gynnsamma verkningar på intresseavvägningsreglerna i övrigt, t. ex. för bedömning av omfattningen av skadeförebyggande insatser.

I lagtexten — förslagsvis genom omredigering av 2 § — skulle då kunna införas en lokaliseringssprincip beträffande störande nyanläggningar. Den tankegång som behövde formuleras i lagtexten kan sammanfattas så, att en störande anläggning skall välja en annan plats för verksamheten om inte betydande vinster kan påvisas genom den störande lokaliseringen vid en jämförelse med andra alternativ — vinster som med säkerhet betydligt överstiger beräkningsbara förluster för motstående intressen. Enligt nuvarande regler krävs över huvud taget ingen bestämbar ekonomisk intresseövertikt (»båtnad») ens när skadorna kan värderas.

c) I den nuvarande vattenföreningarslagstiftningen, liksom på flera andra håll i vattenlagen, finns möjligheter att mot ersättning företa åtgärder på annans mark i skadeförebyggande syfte. En sådan möjlighet bör stå till buds också för att förhindra eller minska andra former av störningar, t. ex. buller. Skyddsåtgärderna (t. ex. vallar, som avskärmar buller) kan ofta genomföras betydligt effektivare, om utrymme kan utnyttjas på fastigheter, belägna mellan störningskällan (t. ex. ett flygfält) och känsliga områden (t. ex. bostadsbebyggelse).

Vi anser därför att lagstiftningen bör kompletteras med regler som ger möjlighet att mot ersättning förfoga över utrymme på främmande fastighet för att utföra skadeförebyggande åtgärder, om detta leder till betydande fördelar ur skadeförebyggande synpunkt.

d) I vår kritik av lagförslaget har vi framhållit att koncessionens trygghetsverkan i själva verket är mycket ringa. Enligt vår uppfattning är det rimligt att investeringar, som tillkommit senare än den tillståndsgivna anläggningen, själva får bära kostnaderna för de omställningar som kan behöva företas i den störande anläggningen. Lagförslaget skulle således behöva kompletteras med en ersättningsregel, som kan tillämpas i sådana situationer.

På följande punkter vill vi förordna att riksdagen beslutar om förändringar i propositionen. Den närmare redigering som fordras för att genomföra våra ändringsyrkanden borde kunna utföras vid utskottsbehandlingen:

I. Enligt vår uppfattning bör så viktiga störningskällor som vägar och flygfält inte undantas från koncessionsprövningen. Den granskning som sker t. ex. vid antagande av vägplan enligt allmänna väglagen innebär främst en planering ur exploateringssynpunkt. Den hänsyn som kan tas till störda grannfastigheters förhållanden har samma begränsningar som vid expropriation. Det är således egentligen bara förhållanden inom fastigheter som avstår mark vilka blir föremål för någon mera ingående behandling. Detta är självfallet otillfredsställande. Luftfartslagens regler om flygplatsexploatering är lika ofullständiga. Att någon hänsyn skall visas omgivningens intressen framgår i detta fall bara av en del fraser i motiven (jfr prop. s. 46).

I enlighet härmed bör det undantag till förmån för flygplatser, vägar och järnvägar som nu finns i sista stycket av § 6 utgå. Den nya koncessionslagen bör tillämpas på alla sådana nyanläggningar. Redan befintliga anläggningar kan skyddas genom tillägg till lagens övergångsbestämmelser.

II. Vi har tidigare framhållit, att sakägar- och konsumentintressen blivit dåligt tillgodosedda i förslaget. En förbättring, som redan nu kan genomföras, är att förändra rättegångskostnadsreglerna så, att de inte i praktiken försvårar sakägarbevakningen.

Vi anser därför att sakägarnas kostnader inför koncessionsnämnden skall betalas av sökanden, så snart en bevakning från sakägarhåll varit befogad.

Förändringen kan enklast genomföras genom ett tillägg till 14 § i lagförslaget. Den omredigering av lagtexten som behövs har redovisats vid lagrådsbehandlingen (se prop. s. 371).

III. En omedelbar förbättring av sakägarnas ställning i fråga om rättegångskostnader bör likaså kunna genomföras vid talan om inlösen enligt 32 § i förslaget. Enligt 33 § kommer sakägare nu att själva få ansvara för rättegångskostnaderna, om deras begäran om inlösen ogillas. Men oaktat detta kan talan säkerligen i de flesta fall ha haft fog för sig, eftersom det här gäller klagomål på så långtgående försämringar, att en grannfastighet blivit mer eller mindre oanvändbar.

Vi förordar därför en rättegångskostnadsregel, som skyddar sakägaren, så snart hans talan haft fog för sig. Har störningarna varit besvärande, bör han således slippa ansvar för rättegångskostnader.

En lämplig förebild till rättegångskostnadsregel som täcker detta syfte kan t. ex. återfinnas i 1943 års lag om allmänna vägar (se § 23 andra stycket).

IV. Vi har redan förut framhållit att en kommun rimligtvis bör ha en självständig rätt att föra talan mot beslut av koncessionsnämnden i frågor

av allmänt intresse som berör kommunen (t. ex. i fråga om tillstånd eller förbud mot verksamhet inom kommunen).

Vi begär därför ett tillägg till 48 § i förslaget som ger kommun sådan talerätt (lämpligen genom omredigering av § 48 andra stycket).

V. Koncessionsnämndens sammansättning ger vidare anledning till erinringar som bör tillgodoses omgående.

Under lagrådsbehandlingen påpekades bl. a. att nämnden vid omröstningar kunde hamna i dödläge med två röster mot två. Vidare förekom invändningar mot att naturvårdsverket som partsrepresentant fick möjlighet att besätta en av platserna i koncessionsnämnden.

Vi ansluter oss till denna kritik. Till lagrådets invändningar kan enligt vår mening dessutom tilläggas följande.

En förstärkning av nämnden behövs inte bara för att garantera beslutförhet. I förslaget förutsätts nämligen, att nämnden för sitt utredningsbehov skall vara beroende av naturvårdsverket (jfr prop. s. 204). Också här ligger en fara för nämndens självständighet. Detta beroendeförhållande kan minskas, om nämndens ordinarie sammansättning utökas med en ledamot som kan förstärka nämndens egen sakkunskap.

Vi anser det vidare önskvärt, att åtminstone majoriteten av nämndens ledamöter skall vara fast anknuten till nämnden och inte beroende av administrativa förordnanden »beroende på ärendets art» (jfr prop. 47/1969 s. 9). Flertalet ledamöter i nämnden bör nämligen enligt vår uppfattning för sin ställning vara lika oberoende som ordinarie domare av administrativa förordnanden, som kan påverka deras ställning.

Vi förordar därför att nämnden utökas med en ordinarie ledamot som kan förstärka nämndens egen sakkunskap, förslagsvis på det medicinska området (omgivningshygien).

Det bör vidare slås fast, att tjänstemän inom naturvårdsverket inte får komma i fråga som ledamöter i koncessionsnämnden.

Med hänvisning till vad vi anfört i denna motion får vi hemställa,
att riksdagen måtte

1. besluta att hos Kungl. Maj:t begära ett miljövårdspolitiskt program — jfr motioner I: 868, II: 482/1969 — omfattande bl. a. riktlinjerna för det fortsatta lagstiftningsarbetet, varvid bl. a. de frågor, som redovisats i motionen under punkt 3 mom. I—VII, bör tagas upp, d. v. s. problem rörande organisatorisk samordning med bl. a. bebyggelseplaneringen, klarare trygghet genom koncessionsbeslut, samhällets medverkan vid behandlingen av kompensationsfrågor, när koncession medges, regleringsavgifter samt en riksplanerings uppgifter;

2. besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära komplettering av lagstiftningen i de frågor, som redovisats i motionen under punkt 4 mom. a—d, d. v. s. om införande av höggradig rening efter en bestämd tidsplan, om förtydligande av principerna för intresseavvägningen, då värderingsmetoder kan användas, om effektivare metoder att utföra åtgärder i skadeförebyggande syfte samt om större trygghet för tillståndsgivna företag vid omprövning till förmån för nytillkomna investeringar;

3. besluta om de ändringar och tillägg till lagförslaget, som redovisats i motionen under punkt 4 mom. I—V, d. v. s. om koncessionsprövning av vägar och flygfält m. m., om sakägares rätt att få ersättning för kostnader inför koncessionsnämnden, om sakägares rätt att få ersättning för rättegångskostnader vid talan om inlösen, om kommuns rätt att föra talan mot beslut av koncessionsnämnden samt om ändring av koncessionsnämndens sammansättning i syfte att förstärka dess självständighet och sakkunskap.

Stockholm den 9 april 1969

Sven Wedén (fp)

Thorvald Källstad (fp)

Ingemar Mundebo (fp)

Elias Jönsson (fp)
i Ingemarsgården

Cecilia Nettelbrandt (fp)

Per Ahlmark (fp)

Daniel Wiklund (fp)
i Stockholm

Sven Gustafson (fp)
i Göteborg